

держави, а саме їх модернізація в умовах глобалізаційних перетворень, буде актуальною і через кілька десятків і навіть сотень років, поки існує такий інститут, як держава. Я думаю, що дана тема ще не вичерпала себе і потребує подальших розвідок.

Список використаних джерел

1. Черноголовкин Н. В. Теория функций социалистического государства / Н. В. Черноголовкин. – М.: Юридическая литература, 1970. – 216 с.
2. Джураева О. О. Класифікація функцій сучасної держави // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. – 2005. – Вип. 25. – 664 с. 68. Комаров С. А. Теория государства и права : учеб.-метод. пособие / С. А. Комаров. – М.: Норма, 2001. – 448 с.
3. Теремцова Н.В. Проблема розбудови соціальної держави в умовах конституційної реформи: теоретичний аспект. Соціологія права. 2015. № 3-4 (14-15). С. 200-207.
4. Лазарев В. В. Теория государства и права. Актуальные проблемы / В. В. Лазарев. – М.: Акад. МВД РФ, 1992. – 153 с.
5. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підручник / О. Ф. Скакун. – 2-ге вид., доповнене і перероблене. – К.: Правова єдність, 2010. – 520 с.

***Бучумаш Ірина Борисівна,**
курсант Навчально-наукового
інституту № 1 Національної
академії внутрішніх справ*

***Науковий керівник:**
Лазнюк Наталя Василівна,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

МЕТОДОЛОГІЯ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Методологія теорії держави і права (від грец. *methodos* – метод + *logos* – вчення) – система загальних підходів, принципів, методів, способів і засобів пізнання права і держави, реалізованих на основі знань про закономірності їхнього застосування за допомогою сукупності юридичних понять і категорій, а також вчення про теоретичні основи їхнього пізнавального використання.

Структура методології теорії права і держави

Загальний

Загальний підхід ще називають філософським, оскільки він

підхід переважає. Однак крім загальних засобів філософського і напівнаукового плану в теорію права і держави залучаються загальні засоби інших наук (політології, соціології, кібернетики, інформатики й ін.), що позначають принципову загальну орієнтацію наукового пізнання, його ракурс, аспект. Підхід не нормує саме пізнання, як це робить метод, проте задає відповідну програму його методологічного забезпечення (антропологічний, аксіологічний, матеріальний, системний, соціокультурний, синергетичний, функціонально-інструментальний, інформаційний, комунікативний, феноменологічний, герменевтичний та ін.).

Принцип, як і загальний підхід, є ширшим за метод, слугує загальноприйнятою нормою-ідеєю професійного правового мислення найвищого авторитету і виступає основною засадою здійснення пізнання саме за такими, а не за іншими законами, тобто за законами зв'язку єдності, сполучення, системності відповідних способів пізнання між собою (принцип єдності логічного й історичного, емпіричного і теоретичного, конкретного й абстрактного та ін.). своєю незаперечністю принципи покликані забезпечити концептуальність дослідження. Кожний з загальних підходів реалізується на основі своїх принципів.

Метод є комплексом конкретних засобів і способів пізнання закономірностей виникнення, системного структурування та функціонування права і держави. Тут засоби виступають як інструмент; знаряддя дії - від системи і комбінації використовуваних засобів (емпіричних і теоретичних), а також способів їх сполучення залежить спрямованість і рівень пізнавальної діяльності. Способи пізнання є системою логічних прийомів, що допомагають досягти певних результатів (дедукція, індукція, аналіз і синтез, узагальнення, сходження від абстрактного до конкретного і навпаки тощо) та задають метод, який має відповідати об'єкту дослідження, рівню пізнання і бути теоретично обґрунтованим.

Центральний елемент методології – метод (від грец. *methodos* – шлях дослідження, теорія, учення) – спосіб досягнення якої-небудь пізнавальної мети, вирішення конкретної задачі. Якщо категорія «предмет науки» вказує на те, що саме вивчає та чи інша наука, то категорія «метод науки» вказує на те, яким саме шляхом відбувається дослідження.

Методи теорії держави і права умовно можна розділити на чотири групи: загальні; загальнонаукові; міждисциплінарні; спеціальні.

Загальні методи пізнання властиві кожній людині як розумній істоті і використовуються не лише в науці, а й у повсякденному житті: спостереження;

порівняння; рахування; узагальнення; дескрипція (опис).

Загальнонаукові методи застосовуються в усіх науках. Зокрема, це методи: діалектики; формальної логіки; системного аналізу.

Загальні методи пізнання властиві кожній людині як розумній істоті і використовуються не лише в науці, а й у повсякденному житті: спостереження; порівняння; рахування; узагальнення; дескрипція (опис).

Загальнонаукові методи застосовуються в усіх науках. Зокрема, це методи: діалектики; формальної логіки; системного аналізу.

Діалектичний метод в юриспруденції передбачає об'єктивний, всебічний і конкретний розгляд державно-правових явищ, виявлення притаманних їм зв'язків, наявність у них суперечностей, оцінку державно-правових явищ з якісного та кількісного боку, виявлення залежності форми явища від його сутності.

Аналіз є прийомом пізнання за допомогою розчленування предмета дослідження на складові елементи. Синтез – це поєднання окремих частин предмета в єдине ціле. Аналіз і синтез однаково необхідні для дослідження, оскільки становлять єдність протилежностей. Наприклад, для вивчення такого складного явища, як правова реальність, ми спочатку виділяємо в ній і окремо вивчаємо правові норми, правові відносини, правову свідомість, правомірну поведінку, а потім синтезуємо їх у категорії правопорядку.

Чільне місце серед загальнонаукових методів посідає логіка — сукупність законів і прийомів правильного мислення. Існують чотири основні закони логіки:

1) закон тотожності. Тотожність – це таке відношення між об'єктами, коли вони рівні самі собі, є «тими самими». Цей закон свідчить: якщо твердження істинне, то воно істинне. Цей закон є настільки очевидним, що нечасто застосовується сам по собі;

2) закон суперечності свідчить, що твердження і заперечення одного і того ж не можуть бути істинними: одне є неодмінно помилковим. Інакше кажучи, думки повинні бути несуперечливими;

3) закон виключеного третього свідчить, що кожен вислів є правильним або неправильним;

4) закон достатньої підстави означає, що жодна думка не може бути визнана істинною без достатньої підстави. Іншими словами, нічого не можна приймати на віру: треба ґрунтуватися на достовірних фактах і раніше доведених положеннях. Інколи цей закон формулюють і так: те, що можна пояснити за допомогою меншого, не слід виражати за допомогою більшого.

Системний метод (системний аналіз) використовується при вивченні складних проблем, які перебувають у взаємозв'язку одна з іншою. Система – це сукупність об'єктів із фіксованими між ними відносинами. Системний метод представляє цілісне явище як систему, що складається з кількох взаємодіючих елементів (або підсистем, оскільки кожен елемент може бути також представлений як система нижчого рівня). Системний аналіз стосується утворення, розвитку, функціонування, синтезу державно-правових явищ, а також їхнього взаємозв'язку з іншими соціальними явищами.

Міждисциплінарні методи застосовуються в кількох близьких за предметом дослідження науках:

1) культурологічний метод. Такий підхід припускає вивчення права як невід'ємної частини соціального регулювання разом з мораллю, етикою, релігією, а держави – в її взаємодії з іншими соціальними інститутами:», що виникли в ході розвитку людської цивілізації (громадянське суспільство, політичні партії тощо);

2) соціологічний метод полягає в дослідженні права на базі конкретних соціальних фактів. Він включає аналіз статистичних відомостей і різного роду юридичних документів, соціально-правовий експеримент, анкетування тощо;

3) статистичний метод використовується для кількісної характеристики предмета дослідження, наприклад, відомості про кількість правопорушень, про питому вагу економічних злочинів тощо;

4) конкретно-історичний метод допомагає вивчити специфіку конкретного державно-правового явища, прослідкувати динаміку його розвитку, наприклад, особливості соціального регулювання в період первісного ладу, ранньої державності, сучасної правової держави тощо.

Спеціальні методи теоретико-правової науки такі:

1) формально-юридичний (догматичний) метод передбачає дослідження юридичних фактів та юридичних текстів, тлумачення їх у логічній послідовності з використанням спеціальних юридичних термінів і конструкцій. Цей метод передбачає вивчення права як такого, в «чистому вигляді», поза зв'язком з економікою, політикою, мораллю та іншими соціальними явищами.

2) порівняльно-правовий метод передбачає комплексне вивчення правової культури в зіставленні досвіду різних країн і народів, з'ясуванні традицій і новацій в розвитку державних і правових інститутів. За допомогою порівняльно-правового методу можливо зіставлення якого-небудь правового інституту або галузі права в одного народу в різні історичні періоди (діахронний аналіз) та правових інститутів, що існують одночасно в різних країнах (синхронний аналіз).

Методологія теорії держави і права не зводиться тільки до системи методів. Вона включає також підходи, принципи, ціннісні (методологічні) орієнтири, за допомогою яких забезпечується збагнення держави і права.

Принципи пізнання – це вихідні положення теорії методу (методів) пізнання, які вимагають від суб'єкта пізнання здійснення певних дій. До класичних, загально визнаних методологічних принципів відносять:

1) принцип раціоналізму, тобто визнання того, що державно-правові явища можуть бути пізнані за допомогою розуму;

2) принцип детермінізму, тобто визнання причинної зумовленості державно-правових явищ;

3) принцип об'єктивної істини, тобто визнання можливості встановити єдину, верифіковану (таку, що піддається перевірці) істину;

4) принцип верифікації, тобто перевірки, емпіричного підтвердження теоретичних положень юриспруденції шляхом зіставлення їх зі спостережуваними об'єктами або експерименту;

5) принцип історизму, який полягає у визнанні того, що держава і право — історичні феномени, що всі державно-правові явища існують в часі, тобто виникають, змінюються, зникають.

Сучасна методологія, крім того, визнає можливість ірраціоналізму, принцип додатковості, принцип плюралізму істини.

Ірраціоналізм — це світоглядна орієнтація, що визнає основним видом пізнання уяву, інтуїцію, одкровення, віру, і обмежує або заперечує можливості розуму в процесі пізнання. Не заперечуючи раціоналізму, сучасна юридична наука використовує також й ірраціональне знання. Наприклад, багато загальних понять (істина, людина, суспільство) сприймаються суб'єктом пізнання спочатку інтуїтивної лише в процесі детального вивчення формулюються раціоналістично.

Принцип додатковості вперше був сформульований великим фізиком Нільсом Бором. Річ у тому, що квантова механіка поставила людину в ситуацію» коли з'ясувалося, що пізнати багато явищ, керуючись тільки одним підходом, неможливо. Згідно з принципом додатковості для відтворення в знаковій системі цілісного явища необхідні взаємо-виключні, додаткові класи понять. Наприклад, багато правових інститутів традиційних аграрних співтовариств (в Африці, Азії) неможливо зрозуміти, керуючись тільки теоретичними уявленнями, виробленими європейською наукою.

Із принципом додатковості тісно пов'язаний принцип наукового плюралізму, суть якого полягає у визнанні множинності, неоднозначності істини.

Важливе місце в методології теорії держави і права посідають юридичні концепції та парадигми. Концепція — це науково обґрунтоване тлумачення явища. Парадигма — це модель постановки проблеми та її рішення, яка панує протягом певного історичного періоду в науковому співтоваристві. Точні, природничі та суспільні науки мають різний ступінь «відкритості», тобто здатність включати одну або більше загальновизнаних парадигм. Як правило, природничі науки керуються однією загальновизнаною парадигмою, а зміна парадигм є науковою революцією.

Юриспруденція і теорія держави і права як її методологічна, базова складова частина, належачи до соціальних (гуманітарних) наук, розділяють їхній поліпарадигмальний (поліконцептуальний) характер. Якщо точні та природничі науки керуються, як правило, однією загальновизнаною парадигмою (наприклад, визнання первинності матеріального світу), то соціальні науки «не можуть собі дозволити» однолінійного сприйняття світу через складність самого суспільства і породжених ним явищ.

Суспільні науки і юриспруденція як їхня частина, неминуче є науками ідеологізованими, через що завданням і одночасно складовою частиною методології теорії держави і права є вироблення і слідування певним ціннісним (методологічним) орієнтирам. До них ми повинні віднести орієнтацію на загальнолюдські і, як їхнє ядро, — європейські цінності, а саме: права людини, демократію та верховенство права.

Список використаних джерел

1. Крестовська Н. М. Теорія держави і права. URL: <http://studies.in.ua/ru/krestovska-nm-teorija-derzhavy-i-prava/1502-14-metodologiya-teoryi-derzhavi-prava.html>
2. Скакун О. Ф. Теорія права і держави, Алерта, Київ, 2010, ст. 3.
3. Волинка К. Г. Теорія держави і права : навч. посіб. К.: МАУП, 2003, С. 4–5.

*Вишнівський Назарій Вікторович,
курсант Навчально-наукового
інституту № 3 Національної
академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Кривицький Юрій Віталійович,
доцент кафедри теорії держави та права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЯ ПОЛІЦІЇ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

У сучасному суспільстві правоохоронні органи все більше трансформуються з органів насильства і примусу в органи соціального обслуговування населення. Така нова для вітчизняного права функція виконавчої влади як надання «управлінських послуг» приватним (фізичним та юридичним) особам, передбачена новою адміністративно-правовою доктриною. Саме тому актуальним є вивчення досвіду поліції США, де організовано діяльність «місцевої поліції», наріжною ідеєю якої є підтримання тісних зв'язків із громадськістю та засобами масової інформації (далі – ЗМІ). Перш за все потребує вирішення таке питання: в який спосіб поліція США будує свої відносини з журналістами, щоб, з одного боку, надати представнику мас-медіа можливість реалізувати своє конституційне право на інформацію, а з іншого – дозволити поліції вирішити свої службові завдання.

Спочатку необхідно визначитися з соціальною роллю, яка відводиться поліції США в суспільстві, для того щоб краще зрозуміти, на яких засадах побудовані її стосунки із журналістами. Взагалі в більшості західних країн кожен офіцер поліції розглядається як частина обслуговуючого штату. За даними, отриманими з різних поліцейських агентств США, від 80 до 90 % часу кожної зміни поліцейські проводять, виконуючи функції обслуговування населення, а саме – функції зв'язків із громадськістю. Тобто основною роботою офіцера є слугування громадянам і тільки 10 – 20% службового часу працівник поліції відводить на виконання безпосередній повноважень. Така пропорція зберігається, якщо проаналізувати телефонні дзвінки до чергових частин